

ОИЛАДА СОДИР ЕТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ ЖАМИЯТ ХАЁТИ УЧУН МУҲИМЛИГИ.

Абдусаломов Жавоҳир Ўткиржон Ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси 3-босқич курсанти

Оила- бу эр-хотин, ота-оналар, фарзандлар, фарзандликка олинган шахсларнинг ўзаро ҳурмат, ғамхўрлик, ҳамжихатлик асосида жамоа бўлиб яшочи шахслар иттифоқидир.

Оила ҳуқуқи –ҳуқуқнинг мустақил соҳаси бўлиб, у оила аъзолари яъни ер-хотин, ота-оналар, фарзандлар, фарзандликка олинганлар, ота-она қармоғидан махрум бўлган болалар, васийлар ва хомийлар ўртасидаги оммавий муносабатларни тартибга солади

Оила ҳар бир халқнинг, миллатнинг давомийлигини сақлайди, миллий қадириятларни ривожланишини таъминлайди, янги авлодни дунёга келтириб, уни маънавий ва жисмоний баркамол қилиб тарбиялайдиган, жамиятнинг асосий негизи ҳисобланувчи муқаддас маскандир. Оила аъзолари бир-бири билан умумий турмуш, ўзаро иқтисодий-мулкӣ, ҳуқуқӣ, ахлоқӣ, руҳӣ алоқалар билан боғланади. Оилананг биринчи вазифаси ўз насил насабини давом еттиришдан, оқил ва оқилона фарзандларни тарбиялашдан, оила аъзоларнинг тирикчилигини, бў вақтини кўнгиллий ўтказишни таъминлашдан,иборат.

Оилада муҳит қандай бўлса бевосита оила аъзоларга тасир қилади ва фарзандлар тарбиясида ўз таъсирини кўрсатади. Оилада салбий муҳитнинг мавжудлиги ёш фарзандлар майда ҳуқуқбузарликка қўл уриб, кейинчалик оила аъзоларнинг беътиборлиги натижасида жиноят оламига қадам қўймоқдалар. Бу борада маҳалла таянчи бўлган ИИО ларининг профилактика инспекторлари енг авалло носоғлом оилани аниқлаши ва улар билан димий профилактик ишларни ташкил етиб бориши муҳум саналади. Профилактика инспектори оилалар билан профилактик ишларни ташкил етиш борасида маълум даражада камчиликлар ҳам мавжуд бўлиб, ўз вазифаларини амалга оширишда сускашликка йўл қўйиб, хизмат вазифаларига беътибор ёндашаётган ҳодимларни ҳам учратиб турибмиз. Оилалар тинч-тотув яшаса, жамиятнинг ютуқлари ҳам кўпаяди, фарзандлар яхши тарбия олади. Оилага ғамхўрлик қилиш ва унга ҳар тарафлама моддий ва маънавий ёрдам бериш, инсонпарвар демокиратик давлатнинг муҳум вазифаларидан бири ҳисобланади.

Оила авлодлар давомийлиги ҳамда қадирятлар, урф-одатлар ва анъаналарни, қолаверса, бутун бир халқ маъданий-манавий меросинининг авлоддан-авлдга ўтишини таъминловчи омилдир. Оиланинг мустаҳкамлиги жамият тараққиётининг гаровидир. Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти И.А.Каримов таъкидлаганидек: “ Азал-азалдан халқимиз учун муқаддас бўлмиш оилани ҳаётимиз таянчи ва суюнчи, жамиятимизнинг ҳал қилувчи асосий бўғини деб қабул қилишимиз замирида, ҳеч шубҳасиз, жудда катта маъно-моҳият мужассам. Чунки оила соғлом экан – жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан - мамлакат барқарор” деган буюк сўзларни таъкидлаб ўтганлар.

Профилактика инспекторлари оилалар билан профилактик ишларни ташкил этиш давомида маҳалла нуронийлари, маҳалла фаоллари билан ва бошқа давлат оргони, жамоат бирлашмалари билан ҳамкорликка катта еътибор бериши лозим ҳисобланади. Чунки улар аъзолигида тарғибот ишларини ташкил этиш ўз самарасини кўпроқ даражада беради. Аммо ҳозирги кунда профилактика инспекторлари оила ичида содир этилаётган турли хил салбий ҳолатлар оилани парокандаликка олиб келади. Бола тарбияси, уни ўсиб улғайиши ҳам оилада бошланганлиги сабабли “Оила жамиятнинг бўғинидир” деб ҳам аталади. Маълумки, оила аъзолардаги иштирокчиларга қарши зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятлар виктимлигининг ижтимоий маиший сабаблари кўп ҳолларда оилавий муносабатлар билан боғлиқдир. Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ва жамият таъсирини ўзида ифода этади. Оила криминалогияси ва виктимологиясида оила ичида содир этилаётган жиноятлар ва ушбу жиноятларни содир этишда виктим хулқни ролини ўрганиш бугунги куннинг долзарб муаммолардан биридир. Оила доирасида содир этилаётган жиниятларга оиланинг ичидаги бир аъзоси томонидан иккинчи аъзосига нисбатан қилинадиган жиноятлар киради. Профилактика инспектори томонидан оила-турмуш доирасидаги ҳуқуқбузарликларнинг виктимологик профилактикаси бўйича қуйидаги чора-тадбирлар амалга оширилади:

□ оила-турмуш муносабатлари доирасидаги низолардан жабрланиш эҳтимоли юқори бўлган шахсларни аниқлаш, уларни ҳуқуқбузарликнинг қурбо-нига айланиш хавфининг мавжудлиги, ушбу ҳуқуқбузарликлар шу жумладан, жиноятларнинг сабаб ва шароитлари, уларни содир этиш усули, шакли ва воситалари тўғрисида хабардор

қилади, уларни огохдикка, ғайриижтимоий хулқ-атвор, турмуш тарзидан қайтаришга ҳушёрликка чақиради;

□ аҳолига, айниқса ижтимоий жиҳатдан хавфли аҳволда бўлган оила аъзоларига оила-турмуш муносабатларида вужудга келадиган низо ва келишмовчиликларни тинч йўл билан ҳал этиш йўлларини ўргатади;

□ оила-турмуш муносабатлари доирасида содир этиладиган ҳуқуқбузарликлардан жабрланганларни аниқлайди ва уларнинг ҳисобини юритади ҳамда улар билан якка тартибдаги виктимологик профилактика ишарни олиб боради;

□ маъмурий ҳудудда яшовчи фуқароларнинг оила-турмуш муносабатлари доирасида содир этиладиган ҳуқуқбузарликлардан жабрланиш эҳтимолини камайтириш мақсадида ушбу ҳуқуқбузарликларнинг содир этилишида жабрланувчиларнинг тутган ўрнини ҳамда жабрланишнинг сабаб шароитларини аниқдайди ҳамда уларни бартараф этиш чораларини кўради;

□ аҳолига ва унинг алоҳида тоифаларига оила-турмуш доирасидаги ҳуқуқбузарликлардан жабрланиш хавфини туғдираётган омиллар ва бу соҳа- даги ҳуқуқбузарликлар ҳақида маълумотлар бериб боради, бу борада уларни огохлик, ҳушёрликка, ғайриижтимоий хулқ-атвордан қайтаришга қаратилган тарғибот-ташвиқот ишларини ташкил этади;

□ оила-турмуш доирасидаги ҳуқуқбузарликлар қурбони бўлган шахсларга тиббий, маънавий-руҳий ва ижтимоий-ҳуқуқий жиҳатдан ёрдам кўрсатиш чораларини кўради.

Оилавий низоларда кимларнинг иштирок этишига кўра уларни қуидаги турларга ажратиш мумкин:

- эр-хотин ўртасидаги низолар;
- қайнона кэлин ўртасидаги низолар;
- қайнона-куйов ўртасидаги низолар;
- овсинлар ўртасидаги низолар;
- ота-оналарва фарзандлар ўртасидаги низолар;

Оиладаги низоларни вужудга келтирувчи омиллар турлича бўлиб, бу жараён барча оилаларда муқаррар равишда ўзига хос тарзда кечади. Бундайларга мунтазам равишда дағдағалар қилиш, ҳақоратлаш, номақбул лақаблар билан чақариш ва оғзаки зўравонликнинг бошқа кўринишлари, шунингдек, ерга уриш, яккалатиш кабилар сабаб бўлади. Оила аъзолари ўртасида юзага келадиган ёки юзага келиш эҳтимоли бўлган низо ва жанжалларнинг сабабларини билиш учун,

ушбу жанжаллар асосан кимлар ўртасида содир этилаётганлигини аниқлаб олиш лозим. Мазкур соҳда ўтказилган тадқиқотлар жараёнида оила-турмуш доирасида содир этилган ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари ўрганилганида, 16,4 фоиз оилада эркакнинг спиртли ичимликка ружу қўйганлиги, 14,8 фоиз эр-хотин ўртасидаги келишмовчилик, 9,3 фоиз оила аъзоларининг бурч ва вазифаларини бажармаслиги, 13,1 фоиз оиладаги моддий етишмовчилик ва қийинчилик, 10,7 фоиз оила аъзоларининг бир-бирини ҳурмат қилмаслиги, 13,6 фоиз эрнинг хиёнаткорлиги, 16,2 фоиз оилада аёлнинг ўз ҳукмронлигини ўрнатишга интилиши, 5,9 фоиз ҳолатда эса қайнона ва келин ўртасидага низо ва келишмовчиликлар сабаб бўлган. Сўнги уч йил ичида мамлакатимизнинг қонунчилик тизимида бир қатор ўзгартиш ва жамиятнинг бир қанча ижтимоий соҳаларини қамраб олган янги тахрирдаги норматив ҳуқуқий-ҳужжатлар қабул қилинди. Хусусан профилактика инспекторининг оила-турмуш муносабатлари доирасидаги ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича фаолиятини ташкил этишда «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги, «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги, «Вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси тўғрисида»ги, «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги ва бошқа қонунлар, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишлари, бошқа қонун ҳужжатлари, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирининг буйруқлари ва фармойишлари орқали маскур фаолиятни амалга оширади ва бу профилактика инспекторига оилада содир этиладиган ҳуқуқбузарликлар ва жиноятларни олдини олишда ўзини самарасини беради.